

УДК 338.22-029(477)

БАТАЖОК С. Г., канд. ек. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МОЖЛИВОСТІ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Новий тренд - соціальне підприємництво проявляється різними формами: корпоративна соціальна відповідальність, венчурна філонтрапія, імпакт інвестування і т. д. Цей тренд стає все більш відомим як «четвертий сектор економіки». Соціальне підприємництво – одна з нових гібридних організаційних форм, яка передбачає використання бізнес методів для вирішення різноманітних соціальних проблем.

Ключові слова: соціальне підприємництво, фінансова допомога, стартап, інкубатор, акселератор, економічний та соціальний ефект.

В Україні органи влади, громадські об'єднання, організації, навчальні заклади, підприємництво консолідується навколо тем сталого розвитку та соціальної відповідальності.

З 2015 року соціальне підприємництво в Україні стало розвиватися більш активно як вимушена реакція суспільства на погіршенням соціально-економічної ситуації. Соціальне підприємництво набуває все більшого поширення в Україні завдяки своїй здатності вирішувати соціальні та економічні проблеми.

За своєю суттю соціальне підприємництво визначається як бізнес, покликаний розв'язувати соціальні проблеми у громадах. Метою якого є – досягнення економічного та соціального ефекту. Часто соціальне підприємництво позначають трьома літерами Р: Profit – прибуток (бізнес), People – люди (соціум), Planet – планета (довкілля), що вказує на самодостатність підприємства в ресурсах, які використовуються для власного реінвестування та для соціального інвестування. Міжнародний та вітчизняний досвід свідчить, що у розв'язанні соціальних проблем не має кращої альтернативи ніж підприємницька діяльність. Такий вид діяльності має подвійний ефект: прибуток підвищує якість життя людей і забезпечує життєздатність підприємства через зменшення потреби в постійній фінансовій допомозі. Соціальне підприємство відрізняється від інших підприємств тим, що для нього соціальний ефект є прямим цілеспрямованим результатом, а не побічним продуктом діяльності.

Соціальне підприємство можна визначити як підприємницьку діяльність, спрямовану на вирішення соціальних проблем за рахунок доходів, отриманих від власної діяльності.

Згідно з Каталогом соціальних підприємств у 2017 році найбільш поширеними за галузевою належністю сферами діяльності в Україні були: реабілітація вразливих категорій населення (18%), сільськогосподарське виробництво та збут (15%), продаж товарів (благодійні крамниці, он-лайн продажі, хенд-мейд) (14%), харчова промисловість та заклади громадського харчування (12%), швейне виробництво (8%), освітні послуги (7%), екологія (4%), охорона здоров'я (4%), туризм (3%). Соціальні підприємства не обмежуються лише однією галуззю, а працюють як багатопрофільні чи комбіновані підприємства.

Важливою класифікаційною ознакою соціальних підприємств є їх соціальне призначення, що відрізняє їх від прибуткових підприємств та бізнес-проектів. Соціальні підприємства спрямовують свою діяльність на досягнення декількох цілей одночасно, проте найбільш активно соціальні підприємства працюють над працевлаштуванням соціально вразливих груп населення (61%), формуванням прибутку для підтримки діяльності організації (53%), формуванням прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення (40%), формуванням прибутку для фінансування окремих видів послуг (27%).

За організаційно-правовою формою найбільш поширеними соціальними підприємствами є ТОВ (25%), ФОП (15%), ГО (13%), сільськогосподарські кооперативи (11%), спільні соціальні підприємства ГО/ФОП та ГО/ТОВ (14%).

Проблемним питанням залишається доступ до фінансів необхідних для створення та розвитку соціальних підприємств. Ринок досить насичений фінансовою допомогою від різних організацій, яка спрямовується на розвиток соціального підприємництва. На практиці розмір допомоги часто обмежуються фінансуванням лише стартапу, а на подальший розвиток коштів уже не виділяють. Фінансова допомога надається на чітко визначений вид діяльності та не відповідає реальним і часто непередбачуваним потребам. Українські соціальні підприємці мають обмежений доступ до кредитування, інвестування та коштів приватних компаній. Це пов'язано з незнанням інвестиційної сфери та неможливістю знаходити контакти для співпраці в бізнес-середовищі.

Для успішного розвитку соціальних підприємств дуже важливою є їх підтримка на етапі розробки бізнес-моделі та запуску стартапу. Саме таку підтримку надають інкубатори та акселератори. Вони спеціалізуються на підготовці та запуску соціальних підприємств. Інкубатор – організація, діяльність якої спрямована на надання соціальним підприємствам необхідних знань, навичок, інструментів для перетворення ідеї на бізнес-модель.

Акселератор – організація, яка має на меті підтримку соціальних стартапів та їх підготовку до отримання інвестицій на етапах зростання та масштабування. Головне завдання полягає в тому, щоб спільно з підприємцями-початківцями створити інвестиційно привабливий продукт чи послугу. Основними послугами, які пропонують інкубатори та акселератори в Україні є формування бізнес-навичок, менторська підтримка та мережування.

У світі більшість інкубаторів та акселераторів функціонує на базі інститутів та університетів, оскільки цікаві інноваційні проекти переважно ініціює студентська молодь. В Україні потенціал вищих навчальних закладів наразі використано неповною мірою. Існують на базі вищих навчальних закладів інкубаційні програми:

1. Центр Митрополита Андрея Шептицького Українського католицького університету, в якому розпочав свою роботу Центр підприємництва УКУ.

2. Polyteco – молодіжний IT бізнес-інкубатор, який функціонує на базі Наукового парку Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

3. Start-up Business Incubator KNU – молодіжна бізнес-платформа на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що спеціалізується на створенні сприятливих умов для реалізації стартап-проектів молодих науковців та студентів КНУ.

Рекрутинг учасників програм інкубації/акселерації відбувається через оголошення конкурсу на офіційних інтернет-сайтах та соціальних медіаресурсах. Основними критеріями відбору учасників у програму є інноваційна ідея, мотивація її розвивати та масштабувати, наявність команди, професійність (технічні навички) і налаштованість на здійснення соціального впливу. Інкубатори та акселератори є важливою частиною соціального підприємництва в Україні. Від їх подальшого розвитку залежать якість та кількість соціальних підприємств.

Потенційними інкубаторами соціальних підприємств є вищі навчальні заклади. Передовий світовий досвід демонструє активну залученість студентської молоді до розробки інноваційних рішень у відповідь на соціальні виклики.

В Україні посилюється інституційна спроможність організацій громадянського суспільства, з'являються нові громадські ініціативи, а близькі за цінностями бізнеси консолідуються навколо тем сталого розвитку та соціальної відповідальності.

Бібліографія

1. Каталог соціальних підприємств України 2016-2017рр. Київ, видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2017.
<http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/sotsialni-pidpryiemstva/katalog>
2. Посібник з планування соціального підприємництва /Фрїр Спреклї, за підтримки Британської Ради, 2011. <http://www.britishcouncil.org.ua>
3. Долуда Л., Назарук В., Кїрсанова Ю. Соціалне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. Київ, ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 92с.